

Modifikovaná substantivní fráze jako komponent textové výstavby v angličtině a češtině

Libuše Dušková (Praha)

A Contrastive English-Czech View of Noun Modification as a Component of Text Build-up

The paper examines modified noun phrases with respect to the relations between their FSP structure, realization form and textual role. All four FSP structures are dealt with. The configuration with both context-independent components, represented by book titles, shows as the prevalent pattern the modifier in pre-position, which reflects the basic order of adjective-noun in both languages. In this arrangement the rhematic component, the modifier, precedes the thematic head noun. Within the body of the text, recurrent noun phrases whose modifiers have two realization forms show a tendency to a shift from postmodification at the first occurrence to premodification at further occurrences, thus signalling the context-dependence of the whole noun phrase. The configuration of context-independent modifier and context-dependent head is found where the head noun denotes a textual theme or subtheme, which occurs either with new modifiers or with modifiers disengaged from context-dependence by one of the context-disengaging factors. Here Czech has a specific means, due to its free word order, the postposition of adjectives. Similarly in the case of context-dependent modifier and context-independent head recurrent modifiers are found where they refer to textual themes or subthemes. The influence of the FSP functions of the NP's components on the realization form of the modifier appears to be only one of the factors involved, the others being the existence of two semantically equivalent realization forms, the basic order adjective – noun, the tendency of academic texts to condensed forms of expression, functional style and possibly others.

Key words: noun modification, premodification, postmodification, realization form, functional sentence perspective, textual role

Klíčová slova: modifikovaná substantivní fráze, premodifikace, postmodifikace, realizační forma, aktuálněčlenská struktura, textová role

0. Tato stať navazuje na studii pojednávající o textové funkci modifikované substantivní fráze, která zkoumala vztahy mezi aktuálněčlenskou strukturou a realizačními formami modifikátoru při průchodu substantivní fráze textem. Zkoumané typy zahrnovaly substantivní fráze s oběma složkami kontextově nezávislými, jak je reprezentují tituly textů, a rekurující substantivní fráze s identickými složkami sledované z hlediska faktorů motivujících změny v realizační struktuře modifikátoru (Dušková, 2011). Toto pojednání rozvíjí předcházející stať ověřením některých jejích poznatků na základě materiálové sondy a širším uplatněním konfrontačního hlediska: (a) kontextově nezávislé modifikované substantivní fráze reprezentované beletristickými tituly jsou zkoumány na souboru zhruba sta anglických titulů a jejich sémanticky a strukturně srovnatelných českých ekvivalentů; (b) konfrontační aspekt je dále rozšířen na rekurentní substantivní fráze identické v obou složkách s cílem zjistit, zda tendence pozorované v realizační formě modifikátoru při průchodu textem jsou

jazykově specifické nebo platí obecněji. Poslední část je věnována textové funkci substantivní fráze, v níž rekuruje jedna složka: modifikátor nebo řídicí člen s druhou složkou odlišnou. Stejně jako v předcházející studii je materiál čerpán z dvou druhů textů, neboť doklady pro konfrontační pohled na tituly lze nejnáze získat z překladů literárních děl, kdežto pro výzkum rekurující modifikované substantivní fráze související s titulem, který označuje hypertéma, je vhodný text odborný.

Textová funkce modifikované substantivní fráze závisí především na kontextu, v kterém se vyskytuje. Z tohoto hlediska má aktuálněčlenská struktura substantivní fráze s jedním modifikátorem čtyři alternativy: obě složky jsou kontextově nezávislé, jedna složka je kontextově závislá, a to buď řídicí člen nebo modifikátor, a konečně obě složky jsou kontextově závislé. Kromě kontextu je aktuálněčlenská struktura určována třemi dalšími faktory, sémantikou, lineárním řazením a intonací. V teorii aktuálního členění větného (AČV), označované jejím zakladatelem a hlavním tvůrcem Janem Firbasem (1992) a jeho spolupracovníky (z nichž hlavní byl Svoboda, 1989) termínem funkční perspektiva větná, je komunikační pole (termín označující aktuálněčlenskou strukturu) modifikované substantivní fráze určováno faktorem kontextovým a sémantickým. Jsou-li obě složky kontextově nezávislé, řídicí člen je tematický a modifikátor je réma. Rematická funkce modifikátoru vyplývá z jeho sémantiky, neboť modifikátor blíže vymezuje význam řídicího substantiva. Řídicí člen má funkci rématu pouze tehdy, je-li kontextově nezávislý a modifikátor kontextově závislý (Firbas, 1992, s. 84, 94–95; Svoboda, 1968¹). Promítneme-li tuto aktuálněčlenskou strukturu do nejčastější formy modifikace substantiva, tj. modifikace adjektivem, jeví se role kontextového a sémantického faktoru zvlášť důležitá, neboť je-li modifikátor kontextově nezávislý, působí druhé dva faktory AČV, lineární řazení a intonace, opačným směrem. Základní postavení atributivního adjektiva je jak v angličtině, tak v češtině před řídicím substantivem a obě složky mají stejně silný přízvuk. Tato prototypická struktura modifikované substantivní fráze tedy nemá základní rozložení výpovědní dynamičnosti, nýbrž réma stojí na začátku a téma na konci. Oba jazyky se v tomto rysu shodují, přestože je postavení adjektiva před substantivem v angličtině obligatorní, kdežto volný slovosled v češtině umožňuje jeho postpozici, srov. *Byl to chlapec mladý* x *He was *a boy young*. Postpozice adjektiva je však v češtině příznaková, nevyplývá primárně z jeho rematické funkce, nýbrž je stylistickým prostředkem intenzifikace vyjadřované kvality (Daneš et al., 1987, s. 161–162²).

1. Realizaci aktuálněčlenské struktury modifikované substantivní fráze s oběma kontextově nezávislými složkami nejlépe ilustrují tituly textů. Jejich kontextová nezávislost vyplývá

¹ Svoboda (1987, 1989) později toto pojetí změnil na základě paralelismu aktuálněčlenské funkce slovesa ve větě a substantiva v substantivní frázi. V této stati vycházím z původního pojetí, přejatého Firbasem (1992, s. 84, 94–95), pro něž rovněž mluví předpokládaná podkladová predikativní struktura: substantivum je zde jako podmět téma a adjektivum jako komplement spony réma: *a clever boy* ← *the boy is clever*.

² „Postpozice je příznaková. K aktuální postpozici dochází ... (a) při důraze motivovaném citově ... při důraze souvisejícím s vytčením do protikladu. ... Neaktuální postpozice holého adjektivního přívlasktu je běžná v tradicionalismech a ve spojeních terminologické povahy.“ (162)

z toho, že jsou první složkou celého textu a uvádějí jeho hypertéma, které nemá v daném textu antecedent. Z hlediska textového výzkumu jsou především zajímavé případy, kdy modifikátor disponuje dvěma sémanticky ekvivalentními realizačními formami, premodifikační, nejčastěji adjektivní, a postmodifikační, v angličtině obvykle konstruovanou jako předložková fráze, v češtině jako neshodný přívlastek. Postmodifikace realizovaná vedlejší větou je ponechána stranou, neboť tvoření alternativní premodifikační formy je v tomto případě velmi omezeno.

Výskyt premodifikačních a nevětných postmodifikačních forem spolu s faktory vedoucími k jejich užití byl zkoumán na souboru 97 anglických titulů a jejich srovnatelných českých protějšků, získaných excerpcí šesti písmen (E, I, J, K, U, V) ze seznamu anglické beletrie přeložené do češtiny po r. 1945 (viz Prameny, Obec překladatelů). Vzorky z tohoto seznamu, řazeného abecedně podle autorů, byly vybrány tak, aby vyčerpaly celé písmeno a zahrnovaly autory z různých písmen. Tím byla vyloučena písmena obsahující největší počty titulů a k získání kolem sta dokladů bylo třeba šesti uvedených písmen.

V takto získaném souboru dokladů byla premodifikovaná substantivní fráze zastoupena 44 případy (45,4 %), postpozice modifikátoru 36 případy (37,1 %) a v 17 případech (17,5 %) se řazení modifikátoru a řídicího členu v angličtině a češtině liší (viz tabulka).

	E	I	J	K	U + V	Celkem
Shodná prepozice	5	4	7	26	2	44 (45,4 %)
Shodná postpozice	8	4	9	11	4	36 (37,1 %)
Odlišná pozice	3	–	7	7	–	17 (17,5 %)
Celkem	16	8	23	44	6	97 (100 %)

1.1 Realizační formy modifikátoru v prepozici zahrnují v angličtině kromě převažujícího adjektiva konvertované substantivum, které v češtině nemá strukturální obdobu, a posesivní genitiv,³ jehož českým protějškem je přívlastňovací adjektivum.

Ve zkoumaném souboru byla premodifikace adjektivem zjištěna v 26 případech (tj. v 59 % všech premodifikačních struktur; do tohoto počtu jsou zahrnuta čtyři příčestí), např.

- (1) a. John (Winslow) Irving: *The Imaginary Girlfriend / Imaginární přítelkyně*
(překlad Z. Mayerová a P. Mayer, Plzeň, Mustang 1996)
- b. Jack Kerouac: *Scattered Poems / Rozprášené básně*
(překlad P. Mikeš, Olomouc, Votobia 1995)
- c. Kearns, William H. – Bewerley, Lyle Britton: *The Silent Continent / Mlčící pevnina*
(překlad G. Bernau, Praha, Svobodné slovo 1958)

³ Posesivní genitiv má v syntaktické struktuře anglické substantivní fráze většinou funkci determinátoru, avšak jelikož se sémanticky a z hlediska lineárního řazení chová jako modifikátor, pro aktuálněčlenskou strukturu substantivní fráze lišení determinační a modifikační funkce nehraje roli.

Konvertované substantivum s adjektivním protějškem v češtině se vyskytlo v 16 případech (34,8 % premodifikačních struktur), např.

- (2) T. S. Eliot: *The Family Reunion / Rodinné shromáždění*
(překlad Z. Urbánek, Praha, Dilia 1964)

K českým adjektivním protějškům anglického konvertovaného substantiva lze přiřadit též modifikátory realizované adjektivy přivlastňovacími (2 případy). Jeden z nich stojí v postpozici, ačkoliv pravidelné postavení českých přivlastňovacích adjektiv je v prepozici.

- (3) a. Henry James: *Washington Square / Washingtonovo náměstí*
(překlad A. Skoumal, Praha, Odeon 1987)
b. Henry James: *The Aspern Papers / Listiny Aspernovy*
(překlad J. Škvorecký a L. Dorůžka, Olomouc, Votobia 1996)

Stejně jako v případě adjektiv je výskyt přivlastňovacího adjektiva v postpozici příznakový (viz oddíl 0. a poznámku 2). Pravidelnou pozici ilustruje (3)a. Odlišná pozice zde tedy není rys strukturní, nýbrž stylistický. Co je na těchto případech systémově odlišné, je jiné pojetí vztahu mezi osobou, po níž je něco pojmenováno, a pojmenovávanou entitou: zatímco v češtině je osoba konstruována jako posesor, v angličtině má konvertované jméno – jako konvertovaná substantiva obecně – význam zařazující, klasifikující.

Premodifikační konvertované substantivum se v několika případech reflektovalo v českém postponovaném genitivu (4x); tato pozice je pro přivlastňkový genitiv v češtině obligatorní, např.

- (4) Nicholas Evans: *The Horse Whisperer / Zaříkávač koní*
(překlad A. Jindrová, Praha, Ikar – Knižní klub 1996)

V registrovaných dokladech této struktury nelze v češtině užít adjektiva z důvodů sémantických a/nebo formálních, srov. *koňský zaříkávač* v uvedeném příkladu a (5).

- (5) a. Jack Kerouac: *Desolation Angels / Andělé pustiny (Pustinoví andělé?)*
(překlad E. Drozdová, Olomouc, Votobia, 1995)
b. Rudyard Kipling: *The Jungle Book and the Second Jungle Book / Knihy džunglí*
(absence adjektiva v češtině)
(překlad H. Skoumalová a A. Skoumal, Praha, Albatros 1974)

Premodifikace realizovaná konvertovaným slovním druhem byla v zkoumaném souboru zastoupena ještě jedním případem konverze adverbialní. Také v tomto případě jde o strukturu specificky anglickou, jejíž český protějšek sice zachovává adverbium ve funkci přivlastku, avšak také u této realizační formy je obligatorní postpozice.

- (6) Amos Elon: *The Nowhere City / Město nikde*
(překlad K. Brabcová, Lettre Internationale 12/1994)

Třetí anglická forma v prepozici, posesivní genitiv, se vyskytl v 7 případech, jejichž protějškem v češtině bylo 4x přivlastňovací adjektivum, srov. (7).

- (7) John Keegan: *Churchill's Generals / Churchillovi generálové*
(překlad L. Křížek, Praha, Dobrovský-Beta 1995)
Thomas Keneally: *Schindler's Ark / Schindlerův seznam*
(překlad G. Zbavítelová, Praha, Mht 1994)

Tři posesivní genitivy, jejichž české protějšky jsou odlišné, ukazují, že čeština je v tomto případě svou flektivní strukturou omezena, neboť přivlastňovací adjektivum lze tvořit jen od singuláru osobního substantiva, kdežto angličtina tvoří posesivní genitiv i od plurálu, od komplexní substantivní fráze (skupinový genitiv), od jmen místních a některých jiných neživotných substantiv.

- (8) a. Kevin W. Jeter: *Replicants' Night / Noc replikantů*
(překlad J. T. Pelech, Kuřim, AF 11167, 1997)
b. *Christie Malry's Own Double-Entry / Vlastní podvojný účetnictví Christie Marlyho*
(překlad F. Fröhlich, Praha, Odeon 1978)
c. Stephen E. King: *Salem's Lot / Prokletí Salemu*
(překlad L. Kosatíková (jako L. Bartošková), Plzeň, Laser 1994)

1.2 Realizační formy v postpozici zahrnovaly předložkové vazby (27 [75 %]), přístavek (7 [19,5 %]) a adjektivum (2 [5,5 %]).

Nejčastější anglická postpoziciální forma je postmodifikační⁴ předložková vazba s předložkou *of* (19 z 27, tj. 70,3 %), jejíž pravidelný český protějšek je genitiv v obligatorní postpozici.

- (9) T. S. Eliot: *The Music of Poetry / Hudba poesie*
(překlad S. Mareš, Světová literatura, 5/1964)
Arthur Lee Kopit: *End of the World / Konec světa*
(překlad J. Josek, Praha, Dilia 1987)

Anglická předložková vazba *s of* a český genitiv jsou traktovány jako paralelní struktury, neboť předložka *of* je základní anglický prostředek pro vyjadřování genitivního vztahu. Vyjadřuje ovšem také jiné vztahy, což se v češtině reflektuje v příslušné předložce (4x):

- (10) a. Michael Jennings: *A Dream of Falling / Sen o pádu*
(překlad Z. Volný, Světová literatura 4/1988)
b. John H. Updike: *The Witches of Eastwick / Čarodějky z Eastwicku*
(překlad J. Jiráček, Praha, Svoboda-Libertas 1993)

⁴ Realizační formy, které se vyskytují v postpozici, nejsou vždy postmodifikátory, nýbrž může jít i o postponované premodifikátory. S tím se setkáváme především v případě adjektiva, které stojí prototypicky v prepozici, ale může být i postponováno. V takových případech nejde o postmodifikátor, ale o premodifikátor v postpozici. V jiných případech je příslušná pozice pro realizační formu výlučná, srov. výlučnou postpozici přivlastkové předložkové vazby nebo výlučnou prepozici anglického substantiva ve funkci přivlastku. Z hlediska tématu této stati je relevantní aspekt poziční, neboť aktuálněčlenská funkce složek struktury není určována syntaktickou funkcí, nýbrž souhrou faktorů kontextového, sémantického, slovosledného a prozodického, která může, ale nemusí vést k základnímu rozložení výpovědní dynamičnosti.

Ve dvou případech se vazba *s of* reflektovala v premodifikujícím přivlastňovacím adjektivu, příklad (11) c. sem lze přiřadit sémanticky *a/nebo* z hlediska uзуálnosti možných alternativ: *drakovy oči, oči draka, dračí oči*.

- (11) a. Henry James: *The Lesson of the Master / Mistrova lekce*
(překlad Z. Urbánek, Praha, SNKLHU 1961)
- b. Jerome K. Jerome: *The Observation of Henry / Henryho svědectví*
(překlad J. T. Pelech, Praha, Aurora 1997)
- c. Stephen E. King: *The Eyes of the Dragon / Dračí oči*
(překlad L. Kosatíková (jako L. Bartošková), Plzeň, Laser 1996)

Tyto protějšky reflektují pravidelné postavení českých přivlastňovacích adjektiv. Jak ukazují (3)b. a (12), postpozice přivlastňovacího adjektiva působí příznakově; v případě (12) může být ovlivněna strukturou originálu.

- (12) Jack Kerouac: *The Vision of Gerard / Vize Gerarda*
(překlad E. Drozdová, Olomouc, Votobia 1998)

Z jiných postmodifikačních předložkových vazeb se vyskytly např.:

- (13) a. P. D. James: *The Shroud for a Nightingale / Rubáš pro slavíka*
(překlad D. Hliníková, Československý spisovatel 1983)
- b. Arthur Koestler: *Darkness at Noon / Tma o polednách*
(překlad E. Kondrysová, Praha, Odeon 1992)

Názvy ve formě přístavku mají v obou jazycích stejnou strukturu. Na rozdíl od adjektivní modifikace má základní forma restriktivního přivlastku se specifitějším členem v postpozici tematický člen na začátku a réma na konci. V souboru se vyskytlo 7 případů, např.

- (14) Maria Edgeworth: *Castle Rackrent / Zámek Rackrent*
(překlad V. Vařecha, Praha, Vyšehrad 1981)
- Judith Krantz: *Princess Daisy / Princezna Daisy*
(překlad P. Klůfová, Praha, Knižní klub 1997)

Poslední forma v postpozici, zastoupená dvěma tituly, je postponované adjektivum. Tyto případy jsou zajímavé především proto, že se vyskytly v anglických originálech, jejichž české protějšky mají adjektivum v prepozici. V angličtině je postpozice adjektiva (mimo ustálená spojení francouzského původu a modifikaci neurčitých zájmen) zcela výjimečná, neboť odporuje základnímu gramatickému řazení, kdežto v češtině ji volný slovosled systematické připouští. Z tohoto hlediska je její stupeň příznakovosti vyšší než v češtině, nicméně v překladu je slovosled obvyklý. Oba jazyky zde demonstrují, že příznakovost adjektivní postpozice nespočívá jen v tom, že je stylistickým prostředkem vytčení kvality, ale že je též omezena významem adjektiva, které v jednotlivých případech určuje míru přijatelnosti svého postavení za řídicím členem.

- (15) a. Ralph Waldo Ellison: *Battle Royal / Královská bitva*
(Překlad J. Schejbal, Světová literatura 6/1959)

b. Rudyard Kipling: *Captains Courageous / Stateční kapitáni*
(překlad Z. Hobzík, J. R. Vilímek, Praha 1948)

1.3 Skupina titulů, jejichž slovosledná struktura se v angličtině a češtině liší, byla již ilustrována odchylkami u jednotlivých popsaných typů: českými postmodifikačními protějšky anglické premodifikace realizované konvertovaným substantivem, srov. postponované přivlastňovací adjektivum v (3)b., genitiv v příkladech (4), (5)a., b., postpozici českého protějšku anglického konvertovaného adverbia v příkladu (6) (celkem 5 dokladů); českými genitivními protějšky anglického přivlastňovacího pádu, srov. (8)a., b. c.; českými přivlastňovacími adjektivy v případech anglické předložkové vazby *s of*, srov. (11)a., b., c. (celkem 6 dokladů); a českými adjektivy v postpozici oproti anglickým adjektivům v prepozici: (15)a., b. (2 doklady).

Zbývající 4 odlišné tituly jsou další doklady ilustrující faktory blokující stejnou pozici modifikátoru: v příkladech (16), (17) a (18) nelze použít premodifikující adjektivum z důvodů významových, srov. *Zločinné? Zločinecké? vlny, Podzemní (?) muž, (?) Krétská žena*. Titul (19) ilustruje blokující faktor formální: české přivlastňovací adjektivum nelze tvořit od plurálu.

- (16) H. R. F. Keating (ed.): *Crime Waves 1 / Vlny zločinu*
(Překlad K. Brabcová, E. Kondrysová, Z. Wolfová, Vyšehrad, Praha 1993)
- (17) Mick Jackson: *The Underground Man / Muž z podzemí*
(Překlad: T. Hrách, Argo, Praha 2001)
- (18) Robinson Jeffers: *The Cretan Woman / Žena z Kréty*
(překlad K. Bednář, Dilia, Praha 1975)
- (19) K. S. Keys: *Vultures' Country / Krajina supů*
(Překlad P. Mikeš, Votobia, Olomouc 1996)

Provedená sonda v celku potvrzuje, že v rámci textu modifikovaná substantivní fráze s oběma kontextově nezávislými složkami, jak ji dokládají tituly literárních děl, uchovává jak v angličtině, tak v češtině základní modifikační strukturu s tematickým modifikátorem v prepozici a tematickým řídicím členem v postpozici. Kde je tomu naopak, je premodifikační struktura skoro vždy blokována faktory sémantickými nebo formálními. Řídké případy postpozice modifikační formy, která má pravidelné postavení před řídicím členem (adjektivum v angličtině, srov. (15)a., b., a přivlastňovací adjektivum v češtině (3)b.), sice uvádějí aktuálněčlenskou strukturu modifikované fráze do souladu se základním rozložením výpovědní dynamičnosti, jsou však v obou jazycích stylisticky příznakové. Jediná bezpříznaková realizační forma modifikované substantivní fráze s oběma kontextově nezávislými složkami, která má základní rozložení výpovědní dynamičnosti, je v obou jazycích modifikace přístavková, apoziční.

Ve světle těchto výsledků interpretace titulů (20) a (21), které daly podnět k podrobnějšímu výzkumu kontextově nezávislé modifikované substantivní fráze (Dušková, 2011), se v podstatě jeví jako správná.

(20) *Women in Love* (D. H. Lawrence) / *Ženy milující* (v překladu Martina Hilského)

(21) *Rozmarné léto* (Vladislav Vančura) / *A Summer of Caprice* (v překladu Marka Cornera)

V příkladu (20) je bezpříznaková realizační forma anglického titulu ve shodě se základním rozložením výpovědní dynamičnosti především důsledek faktoru sémantického, srov. *loving women*. Český titul vystihuje originál jak po stránce významové, tak aktuálněčlenské, avšak v důsledku neexistence analogické realizační formy postmodifikátoru je příznakový, neboť zvolená forma modifikátoru má pravidelné postavení v prepozici. V příkladu (21) má český titul nejčastější realizační formu modifikované substantivní fráze: rematické adjektivum předchází před tematickým řídicím členem. Volba předložkové vazby v anglickém znění, které uvádí lineární řazení do souladu ze základním rozložením výpovědní dynamičnosti, je patrně motivována sémanticky a omezenou kolokabilitou adjektiva *capricious*. Ve všech uvedených příkladech je však třeba uvažovat ještě další faktor, který lze těžko definovat, který však nepochybně hraje významnou roli, totiž faktor přijatelnosti či uzuálnosti („zní to tak lépe“).

2. Textovou roli substantivní fráze uvnitř textu nejlépe ilustrují modifikované substantivní fráze, které se v textu opakují a jejichž modifikátor má alternativní, sémanticky ekvivalentní realizační formy, jednu v prepozici a druhou v postpozici. Porovnejme dva anglické ekvivalenty českého slova *klouzačka* v anglickém překladu Jirotkova *Saturnina*:

(22) *I was like someone who upon descending from a snow-covered hill steps onto a patch of ice hidden beneath the snow ... Only a person with no knowledge of what it is to engage in a desperate battle to keep one's balance would say that I could have left the ice patch at any moment...* [Corner, 9]

Zatímco při prvním výskytu je modifikátor konstruován v postpozici, při druhém výskytu téže substantivní fráze se objevuje v prepozici. Signalizuje tak její kontextovou závislost.

2.1 Pro bližší výzkum tohoto jevu se z hlediska pravděpodobnosti jeho výskytu jeví jako nejvhodnější text odborný: výklad jednotlivých textových témat vyžaduje rekurentní výskyt termínů, jakož i neterminologických výrazů, které jednotlivá textová témata označují.

Následující příklady jsou čerpány z Hallidayovy knihy *Language as a Social Semiotic* (viz Prameny): (23) – (25) ilustrují průchod dílčího textového tématu *work / theories of Basil Bernstein* (v části kap. 5 *The significance of Bernstein's work for sociolinguistic theory*, s. 101–103); (26) – (29) dílí textové téma *urban speech* (kap. 8 *Language in urban society*, s. 154–157). Stejně jako v předcházejícím oddílu byl mezi premodifikační formy zahrnut i posesivní genitiv, neboť zkoumaný aspekt je lineární řazení, alternace téhož modifikátoru v prepozici a postpozici (viz pozn. 3): *the theories of Bernstein / Bernstein's theories*. Sledovaný jev ilustruje příklad (23).

(23) *The work of Basil Bernstein₁ has sometimes been referred to as 'a theory of educational failure'. This seems to me misleading ... because Bernstein's theory₂ is a theory about so-*

ciety ... Nevertheless, it is perhaps inevitable that Bernstein's work₃ should be best known through its application to educational problems ... Something has gone wrong ... with the language; and the source of it is to be found in Bernstein's work₄ – even though the various forms in which it is mooted often bear little relation to Bernstein's ideas₅ (101–102).

[... If language is the key factor, the primary channel, in socialization, and if the form taken by the socialization process is (in part) responsible for educational failure, then language is to blame.] The language failure theory is sometimes referred to Bernstein's work₆ ... language failure is offered both as an interpretation of Bernstein's theories₇ and as an alternative to them (102)

Řídící člen *work* se vyskytuje čtyřikrát (23_{1, 3, 4, 6}); tři výskyty obsahují koreferenční kontextová synonyma *ideas* (23₅), *theory* (23₂), *theories* (23₇). Modifikátor s řídicím členem je globální téma celé kapitoly, které oznamuje její titul: *The significance of Bernstein's work for sociolinguistic theory*. Obě složky sledované substantivní fráze jsou tedy kontextově závislé. Nicméně jak globální téma *Bernstein's work* prochází textem, jeho aktuálněčlenská struktura se mění. Obecně se zde setkáváme se čtvrtou alternativou modifikované substantivní fráze, v níž stejně jako v případě obou nezávislých složek se rozhodujícím faktorem jeví být sémantika. Výskyt rekurující fráze v měnícím se kontextu však ukazuje působení dalších faktorů.

Obecně v případě obou kontextově závislých složek sémantický faktor přiřazuje vyšší stupeň výpovědní dynamičnosti modifikátoru, neboť omezuje rozsah významu řídicího členu. To se projevuje v realizační formě, když se globální téma vyskytuje v úvodní větě textu. Specifikační složka stojí v postpozici ve formě předložkové fráze *The work of Basil Bernstein*₁. Je sice kontextově závislá, neboť bezprostředně navazuje na titul kapitoly, avšak obsahuje nový prvek, Bernsteinovo křestní jméno. Poté, co je téma kapitoly uvedeno na začátku kapitoly v této formě, v níž je postavení tematické a rematické složky v souladu s lineárním řazením, kontextová závislost (indikace předchozího výskytu) je signalizována přesunem modifikace z postpozice do prepozice: (9) *Bernstein's theory*₂, *Bernstein's work*₃ atd.

V dalších výskytech této substantivní fráze však dochází k přesunu v komunikativní závažnosti z modifikátoru na řídicí složku, což se projevuje ve vyšším stupni přízvuku na řídicím substantivum (*work / theory, theories / ideas*). Je to pravděpodobně důsledek vyššího stupně aktivace modifikační složky, neboť Bernsteinovo jméno se přirozeně vyskytuje i jinde v textu, nejen jako komponent substantivní fráze. Kromě toho kontextově synonymní označení označení *work / theory, theories / ideas* prezentují denotovaný pojem z různých hledisek, což se může projevit až jako kontrast, srov. (23') *Bernstein's work*₄ and *Bernstein's ideas*₅.

(23') *the source of it is to be found in Bernstein's work₄ – even though the various forms in which it is mooted often bear little relation to Bernstein's ideas₅*

Pokud jde o aktuálněčlenskou funkci modifikované substantivní fráze v aktuálněčlenské struktuře vyššího komunikačního pole věty, je určována faktory působícími v tomto vyšším

větném poli, přičemž její vlastní komunikační podpole může být nejvýše podpůrným faktorem. V soulase s tím se sledovaná substantivní fráze vyskytuje jak v tématu, srov. (23_{2,3}), tak v rématu 23_{4,5,6,7}); jediná forma s modifikátorem v postpozici se vyskytuje v tématu, srov. (23₁). Potencialita v (23₄), (23₅) – *Bernstein's work* (23₄) a *Bernstein's ideas* (23₅) – je pouze potencialita v rámci aktuálněčlenské struktury substantivní fráze, nikoliv potencialita na úrovni věty.

Tento vzorec je zvláštní případ v tom směru, že rekurující prvek ve funkci modifikátoru má funkci přívlastku v obou (a dalších) výskytech. Kontextovou závislost ovšem zakládá antecedent téhož lexikálního prvku v kterékoliv syntaktické funkci, srov. (24).

(24) *If language is the key factor, the primary channel, in socialization,⁵ and if the form taken by the socialization process is (in part) responsible for educational failure, then language is to blame.* (102)

Vyskytují se však i případy opačné: modifikátor disponující alternativní premodifikační a postmodifikační formou nevykazuje vzorec, který byl dosud ilustrován. V ex. (25) *failure*, ačkoliv je to prvek kontextově závislý, se objevuje v postmodifikaci.

(25) *Bernstein does not claim to be providing a total explanation of the causes of educational failure; he is offering an interpretation of one aspect of it, the fact that the distribution of failure is not random but follows certain known and sadly predictable patterns* (101)

Tendenci indikovat kontextovou závislost modifikované substantivní fráze přesunem modifikátoru z postpozice do prepozice demonstruje i kap. 8, *Language in urban society* (s. 154–157). Příklad (26) obsahuje stejný posun ve formě modifikátoru jako (23).

(26) *The modern development of urban dialectology is due largely to the innovations of one linguist William Labov, who first took linguistics into the streets of New York ... Labov very soon found that the inhabitants of a metropolis are united much more by their linguistic attitudes and prejudices, ...than by their own speech habits, ... Labov's subjects showed striking agreement in their ratings of recorded utterances ...* (155)

V obsahové výstavbě tohoto dílčího textového tématu se kromě popsané tendence ukazují další faktory, jejichž působením je modifikátor opakující se substantivní fráze vypojen z kontextové závislosti, totiž selekce, kontrast, identifikace (a další, záměrné opakování a sumarizace, viz Firbas, 1995, s. 22). Globální téma kapitoly *urban speech* po úvodní části ustupuje do pozadí, neboť jeho výklad vyžaduje vymezení pojmu *language community*. Poté, co se výklad k tématu kapitoly *urban speech* vrátí, modifikátor se objevuje jako kontextově nezávislý ve formě postmodifikace *the speech of the city*₁, neboť na tomto místě ve výstavbě textu kontrastuje s mluvou venkova (*rural speech*). Pojednání o mluvě venkova uzavírá předcházející část, vymezující pojem jazykového společenství. Mluva venkova je zde charakterizována jako útvar jazykovému společenství nejbližší. V dalších výskytech se

⁵ Předložkovou frází *in socialization* lze sice považovat i za přívlastek, avšak vzhledem k její distanční pozici a sémantice předcházející substantivní fráze je adverbální funkce zřetele pravděpodobnější.

přívlastek *městský* objevuje – jako v předcházejících příkladech – v premodifikaci, srov. (27) *urban speech*_{2,3}.

- (27) [*... by the time dialects began to be systematically studied, this trend towards linguistic divergence has been replaced in these rural communities by a trend towards convergence. The younger speakers no longer focused on the village, and so in their speech they were already moving away from the more highly differentiated forms of the village dialect.*] *It was not until the 1960s that serious interest came to be directed towards the speech of the cities*₁. *The modern development of urban dialectology is due largely to the innovations of one linguist ... In an urban context the classical speech community model soon breaks down. ... this leads us to recognize a basic fact about urban speech*₂; *that the language itself is variable ... We cannot describe urban speech*₃ *in terms of some invariant norm and of deviation from it.* (155)

V souvislosti s první realizační formou modifikátoru, která obsahuje konvertibilní substantivum *city* (*the speech of the cities*₁), premodifikace řídicího členu *speech* jakož i jiných substantiv adjektivem *urban* v dalších výskytech nastoluje otázku, proč zde nenacházíme místo něho konvertované substantivum *city*, jak je tomu v úvodním odstavci kapitoly, viz (28).

- (28) *A city is a place of talk ... If one listens to city talk, one hears constant reference to the institutions, the times and the places ... characteristic of city life.* (154)

Pozorujeme zde působení dvou faktorů, sémantického a stylistického. Sémantický faktor demonstrují v (27) substantivní fráze *urban dialectology* a *urban context*. Přesnější význam adjektiva *urban* ve srovnání s širším obecnějším významem konvertovaného substantiva *city* slouží k terminologizaci, srov. terminologickou povahu spojení *urban dialectology*. V případě *urban context*, v němž je *city* možné, i když sémanticky vágnější než adjektivum *urban*, se uplatňuje také faktor stylistický. Jeho působení je nejzřetelnější na začátku kapitoly, viz (28): v první větě je její téma *městská mluva* uvedeno běžným, neoborným jazykem *city talk*. Jak je však dále rozvíjeno, výklad se stává odbornějším s příslušným posunem od běžného vyjadřování k odbornému stylu, což zahrnuje terminologii a sémanticky přesnější, stylisticky formálnější synonyma.

Působení dekontextualizačních faktorů kontrastu, selekce, identifikace, projevující se v postavení modifikátoru, je zjevné též v (29).

- (29) *If we think of the inhabitants of an old-established European village, they probably did form some sort of communication network: in Littleby₁, or Kleinstadt or Malgorod, strangers were rare... in a rural context the 'speech community' notion works reasonably well. 'The dialect of Littleby₂' can be taken, and by consent is taken, to refer to the highly differentiated form of Littleby speech₃, that which is most clearly set apart from the speech of the neighbouring villages₄.* (154)

Ačkoliv je zde *Littleby*₁ zmíněno v bezprostředně předcházejícím relevantním kontextu, jeví se jako kontextově nezávislé ve frázi *the dialect of Littleby*₂, neboť je z kontextové závislosti vypojeno faktorem selekce (srov. *Littleby, or Kleinstadt or Malgorod*). Tento rys je indikován jeho postmodifikační formou. Další výskyt fráze *Littleby speech*₃ ukazuje nyní

už známý vzorec přesunu postmodifikátoru do premodifikace. Nicméně premodifikátor, ač kontextově zapojený, zakládá kontrast s modifikátorem následujícího výskytu rekurujícího řídicího členu *speech*, což se zde reflektuje v postmodifikační realizační formě, *the speech of the neighbouring villages*⁴ (prepozice je zde ovšem blokována textovou nepoužitelností strukturně možné premodifikace ve formě posesivního genitivu).

2.2 Obecnější platnost popsané tendence dokládají obdobné příklady z odborných textů českých. Avšak na rozdíl od beletristických textů, v nichž byl sledován první výskyt modifikované substantivní fráze, jak ho ztvárňují názvy děl, a v nichž byla v podstatě shledána mezi oběma jazyky shoda (viz oddíl 1.), v případě odborných textů, zkoumaných z hlediska změn v aktuálněčlenské a realizační struktuře a textové funkci modifikované substantivní fráze při jejím průchodu textem, české doklady ukazují některá specifika. První specifikum souvisí s volností českého slovosledu a s rozdíly mezi funkčními styly: v odborném stylu není postpozice adjektiva příznaková ve smyslu vytčení vlastnosti, jak je tomu v beletrii (viz odd. 1.). Ve spojení terminologické povahy je zcela bezpříznaková: „Neaktuální postpozice holého adjektivního přívlastku je běžná v tradicionalismech a ve spojení terminologické povahy“ (viz pozn. 2), srov. (30).

(30) *Jinak používá jazykové prostředky mluvčí pro běžné dorozumívání (styl běžně dorozumívací), jiné prostředky vybírá pro vyjadřování vědecké a odborné (styl odborný), své typické prostředky má např. styl administrativní, žurnalistický.* (Hajičová et al., s. 9).

Kromě těchto případů se v českých odborných textech postponované adjektivum vyskytuje i v důsledku působení aktuálněčlenské struktury a textové pozice substantivní fráze. Čeština tak má dvě postpoziční formy, obligatorní genitivní a fakultativní adjektivní, kterých lze využít k indikaci typu kontextové nezávislosti. Naproti tomu v angličtině je systémová forma nevětného postmodifikátoru v podstatě jen jedna, předložková fráze, neboť postpozici adjektiva anglický gramatický systém připouští velmi zřídka (viz příklady (15)a., b. v odd. 1.); s typem ilustrovaným příkladem (30) se v angličtině nesetkáváme.

Následující české příklady ilustrují nejen posun modifikátoru z prepozice do postpozice, jak byl ukázán v příkladech anglických, ale i zmíněné specifikum.

(31) a. *Předmětem studia lingvistiky je přirozený jazyk, dnes zpravidla chápaný jako systém znaků. V návaznosti na dílo Ferdinanda Saussura se znak považuje za spojení dvou stránek, totiž významu a prostředků, které tento význam vyjadřují ... Mezi znakové systémy patří např. i různé soustavy signalizační.* (Hajičová et al., s. 9)

b. *[Strukturu slovního tvaru tedy můžeme z určitého hlediska popsat spojením zápisů tohoto tvaru na rovinách morfématické a fonologické. ...] Jsou však i hlediska další ... Týkají se jednak významů slov ... a jednak úlohy slovního tvaru ve stavbě věty.⁶ Tyto aspekty můžeme zachycovat v zápisech na rovině (nebo rovinách) větné stavby.* (Hajičová et al., s. 85)

⁶ V substantivních frázích s jedním rekurujícím členem člen, který nerekuruje, není tištěn kurzívou.

- c. 1. 3 *Strukturní lingvistika jako zdroj lingvistiky teoretické a komputační*. (Hajičová et al., s. 25)
- d. 5.53 *Typy slov (slovní druhy)* (Čermák, s. 150)
- e. 5.42.14 *Členy věty*
Na rozdíl od slovních druhů ... jsou větné členy zásadně jiné a představují kategorii čistě jazykovou, bez přímého vztahu ven z jazyka. Obecnou, ne však jednoznačnou souvislost větných členů s mimojazykovými, sémantickými kategoriemi lze ovšem často, zvl. v aktivní větě, přesto stanovit (Čermák, s. 131)

Příklad (31)a. je v podstatě obdobný příkladu (23): modifikátor s dvěma sémanticky ekvivalentními formami se v prvním výskytu vyskytuje v postpozici (*system znaků*), která je ve shodě s jeho rematickou funkcí. V druhém výskytu stojí v prepozici (*znakové systémy*), která indikuje kontextovou závislost celé substantivní fráze. Obdobnou alternaci dokládají příklady (31)d. a (31)e., které se liší od (31)a. pouze tím, že představují názvy oddílů. V příkladu (31)d. je posun z postmodifikace do premodifikace ilustrován přímo v názvu, v (31)e. ve větách následujících za názvem. Podobně v příkladu (30)b. pozorujeme v druhé a třetí větě posun *význam slov / slovní tvar, stavba věty / větná stavba*. Tyto substantivní fráze ilustrují druhé české specifikum: některé modifikátory, jako tyto, mají obě postpoziciční formy, srov. *slovní tvar: tvar slov, tvar slovní; větná stavba: stavba větná, stavby věty*. V angličtině tuto distinkci blokují důvody strukturní a sémantické. Slovosledná omezení vyplývající z analytického charakteru angličtiny, v zásadě platná v případě modifikace adjektivní, v případě modifikace konvertovaným substantivem platí absolutně, přičemž příslušné odvozené adjektivum většinou schází nebo není sémanticky ekvivalentní, srov. *slovo / slovní – word / Ø, slovní tvar / tvar slovní – word form / Ø*. Pokud příslušné adjektivum existuje, mívá význam kvalifikující nebo hodnotící, zatímco klasifikaci vyjadřuje konvertované substantivum, srov. *muddy road x mud road*. V případech sémantické ekvivalence je pak postpozice blokována systémovou negramatičností sledu substantivum – adjektivum, srov. *gerund construction, gerundial construction, construction of the gerund, *construction gerundial*. Srovnání tohoto případu s (15)a., b. naznačuje, že se výjimečná postpozice anglického adjektiva vyskytuje pouze v případě přívlastků kvalifikujících nebo hodnotících, nikoliv klasifikačních, což implikuje souvislost s funkčním stylem.

V českých příkladech modifikace postponovaným adjektivem ilustrovaných v příkladech (31)a. *různé soustavy signalizační*, (31)b. *hlediska další* a (31)c. *lingvistiky teoretické a komputační* je genitivní forma možná v (31)a. *různé soustavy signalizace*, avšak i v případech bez tohoto druhotvaru je odpověď na otázku funkční diferenciací postpozicičního genitivu a adjektiva naznačena jejich odlišnou funkcí a příslušnou pozicí ve výstavbě textu. Ve všech uvedených příkladech genitivního modifikátoru (*system znaků, Typy slov, Členy věty*) jde o substantivní fráze kontextově zcela nezávislé, uvádějící dílčí textové téma. Druhá postpoziciční realizační forma, postponované adjektivum, možná v případě frází *systémy znakové, typy slovní*, indikuje kontext pojednávající též o jiných než znakových systémech, jiných typech než typech slov, tj. kontextovou nezávislost modifikátoru, který modifikuje kontextově zapojený řídicí člen. V předcházejícím kontextu se řídicí člen už vyskytl s jiným

modifikátorem (jinými modifikátory). Ke kontextové nezávislosti modifikátoru vyplývající z jeho novosti, první zmínky, přistupuje ještě sémantický rys odlišnosti vzhledem k tomuto jinému modifikátoru (těmto jiným modifikátorům). Nejde zde o vypojení z kontextové závislosti některým z faktorů selekce, identifikace, kontrastu, záměrného opakování a sumarizace jako v příkladu (29), neboť v takovém případě by modifikátor bez působení některého z těchto faktorů zůstal kontextově závislý.

Tyto rozdíly zakládají jinou pozici substantivní fráze v textu. Zatímco fráze s genitivním modifikátorem je disponována uvádět textová témata a otvírat jejich rozvíjení, fráze s postponovaným adjektivem indikuje pozici ve fázi rozvíjení tématu.

Tento charakter rematického modifikátoru s tematickým řídicím členem a textovou pozici celé substantivní fráze ilustrují uvedené případy modifikace postponovaným adjektivem. V příkladu (30)b. *hlediska další* lexikální význam adjektiva *další*, nového prvku v daném kontextu, odkazuje na hledisko již zmíněné, s nimž kontrastuje a vůči němuž navozuje hlediska jiná. Podobně je tomu v příkladu (31)c., názvu oddílu 3.1, kde ovšem působí nejen novost modifikátoru a jeho kontrastující význam (lingvistika strukturní vs. teoretická, počítačová), ale i koordinace dvou adjektiv *lingvistiky teoretické a počítačové*. Podobně v poslední substantivní frázi v příkladu (31)a. k postpozici adjektiva přispívá přítomnost druhého modifikátoru, i když je pravděpodobná i bez něho, srov. *Mezi znakové systémy patří i soustavy signalizační*.

K postpozici adjektivního modifikátoru je však třeba dodat, že je fakultativní, neboť základní modifikační struktura adjektivum – substantivum platí i pro konfiguraci rematický modifikátor – tematický řídicí člen. Srov. alternativní prepozici v příkladu (31)a. *Mezi znakové systémy patří i různé signalizační soustavy*, a (31)b. *Jsou však i další hlediska*.

Obecně lze říci, že nepřispívají-li k postpozici adjektiva další faktory, jako např. koordinace v příkladu (31)c., je prepozice vždy možná. Aktuálněčlenská struktura je pak indikována jen kontextem, kdežto v případě postpozice též lineárním řazením. Volba jedné z pozic tedy do značné míry závisí na autorském stylu producenta textu.

Postpozice adjektiva ovšem může indikovat i vypojení z kontextové nezávislosti některým vypojujovacím faktorem, v příkladu (32) selekcí.

(32) 5.42.32 *Faktory textu a prostředky vazby textu*

Faktory textové

Pravidla a zásady ...

Prostředky textových vazeb, zvl. *koheze*, jsou formálně, tj. vedle významu, v zásadě dvojího druhu. ... (Čermák, s. 143)

Jak *faktory*, tak *prostředky* jsou kontextově zapojeny názvem oddílu, v němž ve formě členů koordinační struktury označují dvě oddílová témata. První oddílové téma je zpracováno v odstavci uvedeném podtitulem *Faktory textové*, v němž je jeho kontextová závislost naznačena druhou postpozici formou, postponovaným adjektivem, a funkce uvést první oddílové téma formou samostatného podtitulu. V případě druhého oddílového tématu,

formulovaného komplexní substantivní frází, není tato forma možná. Kontextová závislost tohoto tématu vyplývá jen z kontextu, neboť rekuruje ve stejné formě, avšak jeho otevření je vyznačeno polotučným tiskem na začátku odstavce, které zde plní funkci podtitulu.

Obecně společným rysem obou typů kontextové nezávislosti postponovaného adjektiva – kontextové nezávislosti vyplývající jak z prvního výskytu modifikátoru, tak z jeho vypojení při dalším výskytu některým z vypojovacích faktorů – je indikace tematičnosti řídicího členu vyplývající z jeho výskytu v předcházejícím relevantním kontextu.

2.3 Ze čtyř aktuálněčlenských struktur modifikované substantivní fráze bylo dosud pojednáno o frázích s oběma složkami kontextově nezávislými (viz odd. 1.), s oběma složkami kontextově závislými (2.1) a o struktuře s kontextově nezávislým modifikátorem a kontextově závislým řídicím členem (2.2). Poslední struktura, kontextově závislý modifikátor a kontextově nezávislý řídicí člen, je jediná konfigurace, v níž je řídicí člen rematický a modifikátor tematický. Tato aktuálněčlenská struktura modifikované substantivní fráze se může vyskytnout v případě obou zapojených složek, je-li modifikátor v textu aktivovanější (viz 2.1), avšak v tomto případě jde pouze o rozdíl ve stupni výpovědní dynamičnosti, neboť obě složky rekurují, aniž se konkluzívně uplatňují vypojovací faktory. Nekonkluzivnost jejich působení je zdrojem potenciality v příkladu (23'), který ilustruje konfiguraci tematický modifikátor – rematický řídicí člen, je-li řídicí člen fráze *Bernstein's ideas* interpretován jako vypojený z kontextové závislosti v důsledku faktoru kontrastu, popř. selekce, vzhledem k *Bernstein's work*.

Nepochybné případy kontextově nezávislého řídicího členu a závislého modifikátoru ilustrují fráze *distribution of failure* v příkladu (25) a *city life* v příkladu (28).

Textovou funkci této konfigurace ukazují případy, v nichž též kontextově závislý modifikátor rekuruje.

- (33) *So we find two main versions of the 'language failure' theory₁, a 'deficit' version and a 'difference version': ... The language failure theory is sometimes referred to Bernstein's work and he has even been held responsible for the deficit version of the theory₂. ... The fact that language failure is offered both as an interpretation of Bernstein's theories₃ and as an alternative to them₄ shows how complex the issues are and how easily they become clouded. (102)*

V pasáži, která pojednává o *language failure theory*, je tento pojem kontextově plně závislý, je to dílčí textové téma této části. V řídicím členu první fráze *two main versions₁* má premodifikátor obvyklou rematickou funkci, postmodifikátor, *language failure theory₁* realizovaný tímto dílčím textovým tématem, je kontextově závislý. Stejně v druhé substantivní frázi *the deficit version of the theory₂*: kontextovou závislost postmodifikátoru indikuje nejen anaforický určitý člen, ale i eliptická forma modifikátoru: *the theory* je koreferenční s *language failure theory*. Řídicí člen je vypojen z kontextové závislosti faktorem selekce: *deficit version x difference version*. V třetí substantivní frázi *an interpretation of Bernstein's theories* je postmodifikátor textové téma celé kapitoly, tudíž také plně kontex-

tově závislý. Poslední fráze *an alternative to them₄* ukazuje kontextovou závislost modifikátoru pronominální formou: *an alternative to them*. [=Bernstein's theories]

Příklad (34) ilustruje kontextově závislý postmodifikátor podobně jako (33) a kontextově závislé premodifikátory:

- (34) *According to the deficit version of the theory [=language failure theory] there are two variants of the theory and possibly a third: not enough vocabulary, not enough grammar. ... not enough meanings.* (102)

Zatímco v prvním výskytu je *enough* (ať už ho chápeme jako modifikátor nebo kvantifikátor) rematický, v druhém a třetím je nový prvek kontextově nezávislé substantivum.

Uvedené příklady naznačují textovou roli tematického modifikátoru v případě, že rekuruje a označuje (dílčí) textové téma. Podobně je tomu pravděpodobně i v textu českém, srov. (35):

- (35) *Rod slouží bližšímu členění substantiv, ... Počet rodů se různí, ... lišení rodu, zvl. jen na několik málo tříd, může být signálem rozlišení typů flexe.* (Čermák, 103)

Vzhledem ke krátkosti textů, z nichž byly uvedené doklady čerpány, nelze ovšem vyvozovat závěry obecnější platnosti. Naznačují však směr, v kterém by vztahy mezi aktuálněčlenskou strukturou modifikované substantivní fráze a její úlohou ve výstavbě textu mohly být dále zkoumány.

3. Shrňeme-li výsledky vyplývající z předcházejících výkladů, můžeme říci, že modifikovaná substantivní fráze s oběma kontextově nezapojenými složkami, jak ji realizují názvy beletristických děl, v podstatě představuje základní modifikační strukturu premodifikátor – řídicí člen, v níž rematický člen předchází členu tematickému. K postpozici modifikátoru, a tedy i k řazení podle stupňů výpovědní dynamičnosti, většinou nedochází vlivem aktuálněčlenské struktury, nýbrž z důvodů formálních a/nebo sémantických. V případě této aktuálněčlenské struktury se čeština a angličtina chovají stejně, přestože české adjektivum může stát v postpozici, které však brání její příznakovost.

Podobně rekurující substantivní fráze, zkoumaná v odborném textu, se v obou jazycích chová podobně v tom směru, že má-li modifikátor dvě realizační formy, dochází k přesunu modifikátoru z postpozice do prepozice, která pak signalizuje předcházející výskyt substantivní fráze v textu. Na rozdíl od angličtiny však čeština má k dispozici dvě postmodifikační formy, vedle genitivu nebo předložkové fráze též postponované adjektivum, neboť příznakovost postponovaného adjektiva v odborném textu vyplývá z jeho textové funkce, nikoliv z vytčení stupně kvality, jako je tomu v textu uměleckém.

Aktuálněčlenská struktura fráze s kontextově nezávislým modifikátorem ukazuje při průchodu textem dva typy jeho kontextové nezávislosti, jednak nezávislost pramenící z první zmínky, jednak nezávislost v důsledku působení jednoho z faktorů vypojujících zmíněné prvky z kontextové závislosti. Konfigurace tematického modifikátoru a rematického řídicího členu hraje textovou roli v případě rekurujícího modifikátoru, který označuje (dílčí) textové téma.